

**UCHWAŁA NR XXVII/383/2021
RADY MIEJSKIEJ RUMI**

z dnia 25 marca 2021 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Wspierania Rodziny w Gminie Miejskiej Rumia na lata 2021-2023

Na podstawie art. 176 pkt 1, art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 821) w związku z art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 713, 1378), Rada Miejska Rumi uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Miejskiej Rumia na lata 2021-2023”, który stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Rumi.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący
Rady Miejskiej Rumi

Krzysztof Woźniak

Załącznik do uchwały Nr XXVII/383/2021
Rady Miejskiej Rumi
z dnia 25 marca 2021 r.

**GMINNY PROGRAM
WSPIERANIA RODZINY
W GMINIE MIEJSKIEJ RUMIA
NA LATA 2021 - 2023**

Rumia 2021

Spis treści

1. Wprowadzenie	3
1.1 Struktura programu.....	3
1.2 Powiązanie programu z dokumentami strategicznymi.....	4
2. Podstawowe informacje dotyczące wspierania rodziny.....	5
3. Kluczowe podmioty wspierające rodzinę i ich zadania.....	7
4. Analiza sytuacji rumskich rodzin.....	10
4.1. Sytuacja demograficzna.....	11
4.2. Sytuacja rodzin korzystających ze wsparcia MOPS.....	12
5. Rekomendacje do wytyczenia celów i określenia działań.....	30
6. Cele Gminnego Programu Wspierania Rodziny.....	33
7. Finansowanie programu.....	34
8. Monitoring i ewaluacja programu.....	34

1. Wprowadzenie

Rodzina jest Podmiotem interwencji i strategicznym wyzwaniem dla samorządu gminy. Diagnozowane problemy, z którymi na co dzień spotykają się rodziny, w tym: niewydolność finansowa, zmiana modelu i osłabienie więzi rodzinnej czy ograniczony dostęp do usług społecznych stanowią podstawę do projektowania założeń i realizacji polityki rodzinnej.

Rodzinami szczególnie wrażliwymi na zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej są rodziny z dziećmi. Mimo stosunkowo korzystnej sytuacji społeczno-gospodarczej województwa i najwyższego w kraju poziomu zadowolenia z życia, wiele rodzin dotyka zjawisko zagrożenia wykluczeniem społecznym, zwłaszcza w jego najgroźniejszej formie - ubóstwa skrajnego. Niepokojąca jest również ustawiczna tendencja spadkowa zawieranych małżeństw oraz zwiększający się odsetek rodzin niepełnych. Z ogólnej liczby rodzin z dziećmi - 20 % stanowią osoby samotnie wychowujące dzieci.

Samorząd Miasta Rumia mając na uwadze kluczową rolę rodziny jako Podmiotu swoich działań uznał, że w strategicznym interesie gminy leży wzmocnienie jej podstawowych funkcji. Odzwierciedleniem tej decyzji są zapisy poczynione w Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych, której jeden z celów strategicznych kierunkuje interwencje bezpośrednio na rzecz rodziny i brzmi **Właściwie Funkcjonująca Rodzina**. Był równocześnie celem głównym Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2018 – 2020, który został przyjęty Uchwałą Rady nr XLVI/608/2018 z dnia 26 kwietnia 2018 r.

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tj. Dz. U. z 2020 poz. 821) nakłada na gminy obowiązek opracowania i realizacji 3 – letnich gminnych programów wspierania rodziny, które są dokumentem o charakterze operacyjno-wdrożeniowym dla zapisów Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Miejskiej Rumia. Program kierunkuje prowadzone i planowane działania w ramach tego obszaru jednocześnie uspołnając je z celami polityki regionalnej oraz strategicznymi działaniami zawartymi w Strategii. Zgodnie art. 176 pkt 1 ww. ustawy opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny należy do zadań własnych gminy.

1.1 Struktura programu

Gminny Program Wspierania Rodziny ukierunkowany jest na wzmocnienie podstawowej funkcji rodziny. Dokument zawiera szczegółowo określone cele, zadania, działania, wskazuje adresatów i wymienia realizatorów tych działań, określa przewidywane efekty i wymienia wskaźniki ewaluacji. Z uwagi na fakt, iż program jest dokumentem trzyletnim musi być dokumentem elastycznym, dającym możliwość korygowania niektórych zapisów w przypadku braku możliwości realizacji zadań w niej określonych.

Punktem wyjścia do opracowania Programu była analiza dotychczasowego stanu wiedzy teoretycznej i badawczej na temat rodziny i jej funkcjonowania w gminie Rumia oraz analiza danych ze sprawozdań i dotychczasowe doświadczenia lokalne.

1.2 Powiązanie programu z dokumentami strategicznymi

Zapisy Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2021 – 2023 są spójne z aktami ustawodawstwa międzynarodowego i krajowego, przede wszystkim:

- Europejską Kartą Społeczną,
- Konwencją Praw Dziecka,
- Powszechną Deklaracją Praw Człowieka,
- Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej,
- Ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym,
- Ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,

- Ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- Ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i ochronie ofiar,
- Ustawą z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- Ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii,
- Ustawą z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”,
- Ustawą z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych,
- Ustawą z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
- Ustawą z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci,
- Ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- Programem kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”,
- Regionalnym Program Strategicznym *Aktywni Pomorzanie*,
- Strategią Polityki Społecznej Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 (na dzień sporządzenia niniejszego programu, nie została przyjęta nowa strategia),
- Strategią Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 Wojewódzkim programem wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
- Wojewódzkim programem wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na lata 2014-2020 (na dzień sporządzenia niniejszego programu, nie został przyjęty nowy program),
- Powiatową Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2021-2030 (Nr VI/XVIII/286/20 Rady Powiatu Wejherowskiego z dnia 18 grudnia 2020 r.),
- Gminną Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Miejskiej Rumia na lata 2014- 2020 (na dzień sporządzenia niniejszego programu, nie została przyjęta nowa strategia).

2. Podstawowe informacje dotyczące wspierania rodziny

„Dla dobra dzieci, które potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych, środowiska rodzinnego, atmosfery szczęścia, miłości i zrozumienia, w trosce o ich harmonijny rozwój i przyszłą samodzielność życiową, dla zapewnienia ochrony przysługujących im praw i wolności,

dla dobra rodziny, która jest podstawową komórką społeczeństwa oraz naturalnym środowiskiem rozwoju, i dobra wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci,

w przekonaniu, że skuteczna pomoc dla rodziny przeżywającej trudności w opiece nad dziećmi i wychowywaniu dzieci oraz skuteczna ochrona dzieci i pomoc dla nich może być osiągnięta przez współpracę wszystkich osób, instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami (...)”¹

Praca z rodzinami wymagającymi wsparcia prowadzona jest przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rumi przy współpracy innych jednostek i służb zajmujących się wspieraniem rodziny.

Głównym zadaniem gminy wynikającym z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest:

1. Realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny.
2. Tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny.
3. Tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego.
4. Praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez:

¹ Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

- a) zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa,
- b) organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających,
- c) prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci,
- d) finansowanie:
 - podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny,
 - kosztów związanych z udzielaniem pomocy w opiece i wychowaniu dziecka w ramach umowy przez rodziny wspierające,
 - współfinansowanie przez gminę pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym,
- e) sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego,
- f) prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy.

Obowiązek wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizacji pieczy zastępczej, w zakresie ustalonym ustawą, spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej. Obowiązek, o którym mowa, jednostki samorządu terytorialnego oraz organy administracji rządowej realizują w szczególności we współpracy ze środowiskiem lokalnym, sądami i ich organami pomocniczymi, Policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi.

Wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych to zespół planowych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełnienia tych funkcji.

Wspieranie rodziny powinno być w miarę możliwości wczesne i mieć charakter profilaktyczny i ochronny. Priorytetem wspierania rodziny jest zapewnienie odpowiednich warunków rozwoju dzieci, młodzieży oraz kształtowanie wartości i norm związanych z ich wychowaniem.

Program wspierania rodziny skierowany jest przede wszystkim do rodzin wychowujących dzieci, a jednocześnie niewydolnych wychowawczo, dotkniętych przemocą, ubogich i zagrożonych ubóstwem, przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Rodzinie takiej zapewnia się wsparcie, które polega w szczególności na:

- analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie;
- wzmocnieniu roli i funkcji rodziny;
- rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny;
- podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny;
- pomocy w integracji rodziny;
- przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny;
- dążeniu do reintegracji rodziny.

Rodzina może otrzymać wsparcie przez działania tj. asystentów rodziny, placówek wsparcia dziennego oraz innych podmiotów lub instytucji działających na rzecz dziecka i rodziny oraz rodzin wspierających.

Wspieranie rodziny jest prowadzone w formie **pracy z rodziną** oraz **pomocy w opiece i wychowaniu dziecka**.

Praca z rodziną w szczególności ukierunkowana jest na wspieranie więzi uczuciowych w rodzinie, pomoc w integrowaniu rodziny z otoczeniem, pomoc w odbudowywaniu funkcji opiekuńczo - wychowawczych, neutralizowanie czynników negatywnie działających na dziecko. Praca z rodziną powinna być możliwie wcześnie podejmowana i prowadzona przez profesjonalnie przygotowaną kadre.

Praca z rodziną realizowana jest poprzez:

- konsultacje i poradnictwo specjalistyczne;
- terapię i mediacje;
- usługi dla rodzin z dziećmi;
- pomoc prawną, szczególnie w zakresie prawa rodzinnego;
- organizowania spotkań dla rodzin, mających na celu wymianę ich doświadczeń oraz zapobieganie izolacji, zwanych „grupami wsparcia” lub „grupami samopomocowymi”.

Pomoc rodzinie powinna opierać się na sprawnie prowadzonej komunikacji i informacji na rzecz dziecka i rodziny. Istotnym we wzmocnieniu systemu opieki nad dzieckiem jest budowanie w środowisku lokalnym systemu informacyjnego polegającego przede wszystkim na zgłaszaniu każdej niepokojącej informacji na temat dziecka do ośrodka pomocy społecznej.

W pracy z rodziną ważna jest koordynacja działań wszystkich instytucji i służb zobligowanych do wspierania rodziny. Praca z rodziną jest prowadzona także w przypadku czasowego umieszczenia dziecka poza rodziną.

W przypadku gdy z analizy sytuacji rodziny wynika konieczność przydzielenia rodzinie asystenta, taki wniosek powinien zostać złożony przez pracownika socjalnego. Rola asystenta została określona w art. 15 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Pomoc w opiece i wychowaniu realizowana jest poprzez objęcie dziecka opieką i wychowaniem w placówce wsparcia dziennego.

Placówka wsparcia dziennego współpracuje z rodzicami lub opiekunami dziecka, a także placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi.

Placówka może być prowadzona w formie:

- opiekuńczej (koła zainteresowań, kluby i ogniska wychowawcze),
- specjalistycznej,
- pracy podwórkowej organizowanej przez wychowawców.

Inną formą wspierania, którą można objąć rodziny jest pomoc rodziny wspierającej. Rodzina wspierająca, przy współpracy asystenta rodziny pomaga rodzinie przeżywającej trudności w:

- opiece i wychowaniu dziecka,
- prowadzeniu gospodarstwa domowego,
- kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych.

3. Kluczowe podmioty wspierające rodzinę i ich zadania

Obowiązek wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, w zakresie ustalonym ustawą, spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej.

Obowiązek ten jednostki samorządu terytorialnego oraz organy administracji rządowej realizują w szczególności we współpracy ze środowiskiem lokalnym, sądami i ich organami pomocniczymi, Policją, instytucjami oświatowymi, zakładami opieki zdrowotnej, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi. Ustawa również dokonuje podziału kompetencji, w tym działań i zadań pomiędzy samorządami.

Wdrażany system wsparcia zorientowany jest na potrzeby odbiorców – dziecka i rodziny, a regułą jego działania jest dostosowywanie się i reagowanie na pojawiające się w rodzinie trudności poprzez stałe udoskonalanie oraz poszerzanie oferty pomocy. System wspierania funkcjonujący zgodnie z zasadą ponadsektorowej współpracy między podmiotami działającymi na rzecz rodzin i dzieci, działa w ramach trzech obszarów zadaniowych:

1. Wspierania rodziny.
2. Wspierania systemu pieczy zastępczej.
3. Wspierania usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej.

Ponad wyznaczonymi ramami organizacyjnymi systemu, jako priorytetową przyjęto zasadę, zgodnie z którą w pierwszej kolejności zabezpieczane są kompleksowe formy pomocy rodzinie w środowisku, a tam gdzie nie jest to możliwe promuje się rodzinne formy wsparcia, jednocześnie dążąc do zmniejszenia liczby dzieci w systemie pieczy zastępczej.

Na terenie Gminy Miejskiej Rumia działa szereg podmiotów współpracujących ze sobą na rzecz wspierania rodziny i dziecka. Jest to: Urząd Miasta Rumi, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, w ramach którego funkcjonuje Klub Integracji Społecznej, Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Gminie Rumia, Punkt Konsultacyjny ds. uzależnień i przemocy w rodzinie, Centrum Integracji Społecznej, placówki oświatowo – wychowawcze, Poradnia Pedagogiczno-Psychologiczna, Policja, Straż Miejska, organizacje pozarządowe. Współpraca ma również miejsce z Sądem w Wejherowie oraz Zespołem Kuratorskiej Służby Sądowej, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, pośrednio z Powiatowym Urzędem Pracy, Miejską Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Rumi. Zadania z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej są realizowane zgodnie z zasadą pomocniczości.

Należy mieć jednak na uwadze, że dostępne w ramach istniejącego systemu formy pomocy, mogą być kierowane zarówno do rodzin i dzieci w środowisku jak i tych funkcjonujących już w systemie pieczy zastępczej lub środowisku usamodzielniających się wychowanków.

Działania mające na celu wspieranie rodzin i dzieci w Gminie Miejskiej Rumia realizowane są przede wszystkim w oparciu o obowiązującą ustawę o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Stosując ww. ustawę, należy mieć na względzie podmiotowość dziecka i rodziny oraz prawo dziecka do:

1. wychowania w rodzinie, a w razie konieczności wychowywania dziecka poza rodziną – do opieki i wychowania w rodzinnych formach pieczy zastępczej, jeśli jest to zgodne z dobrem dziecka;
2. powrotu do rodziny;
3. utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami, z wyjątkiem przypadków, w których sąd zakazał takich kontaktów;
4. stabilnego środowiska wychowawczego;
5. kształcenia, rozwoju uzdolnień, zainteresowań i przekonań oraz zabawy i wypoczynku;

6. pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia;
7. ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie dziecka;
8. informacji i wyrażania opinii w sprawach, które go dotyczą, odpowiednio do jego wieku i stopnia dojrzałości;
9. ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem;
10. poszanowania tożsamości religijnej i kulturowej;
11. dostępu do informacji dotyczących jego pochodzenia.

Przykładem międzyinstytucjonalnej współpracy jest wypracowanie na poziomie powiatu wejherowskiego **Powiatowych procedur umieszczania dzieci w pieczy zastępczej**. Celem Procedur jest zintegrowanie współpracy pomiędzy instytucjami uczestniczącymi w zapewnieniu bezpiecznego odbioru dziecka z jego naturalnego środowiska i umieszczenia go w pieczy zastępczej. Deklarację o współpracy na rzecz realizacji Powiatowych Procedur umieszczania dzieci w pieczy zastępczej w dniu 29 maja 2017 roku podpisali Kierownik Zespołu Służby Kuratorskiej przy Sądzie Rejonowym w Wejherowie, Komendant Powiatowy Policji w Wejherowie, dyrektorzy Ośrodków Pomocy Społecznej z powiatu wejherowskiego, dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Wejherowie, dyrektor Ogniska Wychowawczego im. K. Lisieckiego „Dziadka” w Rumi, Wiceprezes Zarządu Szpitala Pomorskie Sp. z o.o, Starosta Wejherowski oraz v-ce Prezes Sądu Rejonowego w Wejherowie.

Procedury regulują zasady umieszczania dzieci w pieczy zastępczej, wskazują na obowiązki i uprawnienia osób i instytucji, ujednolicają postępowania służb i organów oraz doprecyzowują ich kompetencje na poszczególnych etapach umieszczania dzieci w rodzinnych i instytucjonalnych formach pieczy zastępczej.

4. Analiza sytuacji rumskich rodzin

Mając na uwadze konieczność ustalenia celów i kierunków działań Programu dokonano analizy sytuacji rodzin mieszkających na terenie Rumi. Do określenia najważniejszych potrzeb, problemów oraz zasobów posłużono się danymi statystycznymi MRPiPS oraz danymi GUS.

4.1. Sytuacja demograficzna

Według danych z Głównego Urzędu Statystycznego, gmina jest zamieszkiwana przez 49 160 mieszkańców (stan na 30.06.2019 r.)² z czego 48,57 % stanowią mężczyźni, a 51,43 % kobiety. Od roku 2014 liczba mieszkańców systematycznie wzrasta. W 2014 roku Rumia liczyła 47 602 mieszkańców. W poniższej tabeli przedstawiono zmiany w liczbie ludności na przestrzeni ostatnich trzech lat.

Tabela 1. Liczba ludności mieszkańców Rumi wg płci

Lata	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
2017	48 632	23 637	24 993
2018	49 031	23 841	25 190
2019	49 160	23 878	25 282

Źródło: Dane Głównego Urzędu Statystycznego

² GUS tabl. 9 Ludność według płci i miast rok 2019, woj. Pomorskie, stan w dniu 30.06.2019 r.

Współczynnik feminizacji (liczba kobiet na 100 mężczyzn) w gminie w 2019 roku wynosił 106 (dane GUS, stan na 31.12.2019 r.). Z powyższych danych wynika, że kobiety stanowią ok. 52% mieszkańców miasta.

Ważna jest struktura wiekowa ludności uwzględniająca gotowość do aktywności zawodowej. Analiza danych wskazuje, że zwiększa się systematycznie liczba osób w wieku poprodukcyjnym (kobiety po 60 roku życia, mężczyźni po 65). Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym wynosiła w 2016 roku – 61,6, w 2017 – 64,2 a w roku 2018 już 66,2.

W przypadku osób w wieku przedprodukcyjnym (osoby, które osiągając wiek produkcyjny, będą mogły rozpocząć pracę) występuje spadek liczby. Ludność Rumi w wieku przedprodukcyjnym wyniosła w roku 2018 – 9 586, ludność w wieku produkcyjnym wyniosła 29 494 osoby, a w wieku poprodukcyjnym 9 951 osób.

Gmina Rumia charakteryzuje się dodatnim przyrostem naturalnym ludności. W roku 2018 wyniósł 149. Jednak według prognoz liczby ludności w poszczególnych grupach wiekowych, liczba osób w wieku powyżej 65 lat na przestrzeni najbliższych lat będzie stale rosła. Jednocześnie liczba dzieci i młodzieży do 17 roku życia będzie spadać. W skali kraju zaobserwować można ogólną tendencję starzenia się społeczeństwa. Sytuację tę obrazuje między innymi stosunek osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, czyli osób od 17 roku życia do wieku emerytalnego.

Zmiany demograficzne, takie jak starzenie się społeczeństwa, zmiany w stylu i jakości życia czy zmiany kulturowe wpływają realnie na kształt współczesnej rodziny. Powszechne staje się odkładanie momentu zakładania rodziny przez młode osoby. Na przestrzeni ostatnich 5 lat zaobserwować można tendencję spadku liczby zawieranych małżeństw, przy jednoczesnym wzroście liczby rozwodów.

Zasadnicze zmiany widać najwyraźniej w obowiązujących modelach rodziny. Maleje liczba małżeństw z dziećmi, a wzrosła z kolei liczba związków nieformalnych z dziećmi oraz bez dzieci. Powiększyło się również grono samotnie wychowujących matek i ojców. Zmiany te mogą być efektem wspomnianych wcześniej zmian demograficznych czy kulturowych, ale też uregulowań prawnych. Liczba rodzin z dziećmi, zarówno w związkach formalnych, jak i nieformalnych spada.

Zauważalną tendencją jest posiadanie mniejszej liczby dzieci w rodzinie. W pomorskich rodzinach wychowuje się coraz mniej dzieci. Obecnie rodziny wielodzietne stają się rzadkością. Rodziny z 3 i więcej dziećmi stanowią 12,5% rodzin z dziećmi do 24 roku życia będącymi na utrzymaniu w województwie pomorskim. W roku 2002 na terenie województwa pomorskiego zamieszkiwało ponad 60 tys. takich rodzin. Według danych z 2011 roku, rodzin takich było już zaledwie 41,5 tys. W dalszym ciągu model rodziny wielodzietnej jest najbardziej popularny na wsi, gdzie stanowiły one 18,9% wszystkich rodzin. W mieście rodziny wielodzietne stanowiły zaledwie 8,7% ogółu rodzin.³ Postawioną wcześniej tezę o zmianie istniejących modeli rodziny potwierdzają dane dotyczące liczby dzieci wychowujących się w różnych typach rodzin. W porównaniu do roku 2002 o ponad 100 spadła liczba dzieci wychowujących się w rodzinach, w których rodzice są małżeństwem. Coraz więcej dzieci wychowuje się w rodzinach, gdzie rodzice tworzą związek nieformalny. Więcej dzieci wychowywanych jest również przez samotne matki i samotnych ojców.

4.2. Sytuacja rodzin korzystających ze wsparcia MOPS Rumia

W 2018 roku w województwie pomorskim pomocą i wsparciem objętych było 56 566 rodzin skupiających 127 545 osób.⁴ Utrzymuje się zatem występująca już od kilku lat tendencja spadkowa

³ Bank danych lokalnych GUS

⁴ PUW WPS Ocena stanu i skuteczności pomocy społecznej 2018 r.

w wielkości tych wskaźników. W przypadku liczby rodzin objętych pomocą spadek ten w porównaniu z rokiem 2017 wyniósł 4 551 rodzin, a w przypadku liczby osób w nich funkcjonujących 13 211 osób.

Dane te nie pokrywają się z wynikami ostatniego badania GUS dotyczącego wartości wskaźników różnych form ubóstwa (skrajnego, relatywnego i ustawowego) w Polsce. Badanie to wskazuje, iż w roku 2018 nastąpił wzrost (po latach spadku) poziomu wszystkich tych wskaźników⁵. Odnosząc się do tych wyników należy wyjaśnić, że jednostki organizacyjne pomocy społecznej zajmują się przede wszystkim osobami zakwalifikowanymi do **tzw. ubóstwa ustawowego**. Udzielają pomocy osobom lub rodzinom, które zgodnie z obowiązującymi przepisami są uprawnione do ubiegania się o świadczenia z pomocy społecznej, czyli osiągają dochody poniżej ustawowego kryterium dochodowego. Jednak statystyki, którymi operujemy ukazują liczbę osób, które **zwróciły się o wsparcie udzielane przez pomoc społeczną, a nie liczbę wszystkich potencjalnych osób, które mogłyby z tej pomocy skorzystać** (jak to jest w przypadku określania tego wskaźnika przez GUS). Ponadto rodziny posiadające dzieci i otrzymujące świadczenia wychowawcze w rzeczywistości osiągają wyższe dochody, niż te, które brane są pod uwagę przy ustalaniu prawa do świadczeń z pomocy społecznej (bo zgodnie z prawem świadczenie wychowawcze nie jest uwzględniane przy określaniu dochodu uprawniającego do pomocy). Fakt ten może skłaniać niektóre z tych rodzin do rezygnacji ze wsparcia.

W porównaniu z 2017 r. wzrósł zasięg ubóstwa skrajnego (z ok. 4% osób do ok. 5% osób) oraz relatywnego (z ok. 13% osób do ok. 14% osób). Wzrost ubóstwa dotyczył w większym stopniu mieszkańców wsi niż miast. Znacząco zwiększyło się ubóstwo wśród gospodarstw domowych utrzymujących się głównie ze świadczeń społecznych (innych niż emerytury i renty). Odnotowano także wzrost zasięgu ubóstwa wśród gospodarstw domowych z dziećmi.⁶

Podstawę wyznaczania granicy ubóstwa skrajnego stanowi minimum egzystencji szacowane przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPiSS). Kategoria minimum egzystencji wyznacza bardzo niski poziom zaspokojenia potrzeb. Konsumpcja poniżej tego poziomu utrudnia przeżycie i stanowi zagrożenie dla psychofizycznego rozwoju człowieka. W 2018 r. stopa ubóstwa skrajnego wyniosła 5,4%, czyli o 1,1 p. proc. więcej niż w 2017 r.⁷

W 2018 r. odnotowano także wzrost odsetka osób ubogich wśród gospodarstw domowych z dziećmi do lat 18. Najbardziej (o ok. 2 p. proc.) wzrosła stopa ubóstwa w przypadku gospodarstw wielodzietnych (z co najmniej 3 dzieci) oraz z 1 dzieckiem. W konsekwencji zasięg ubóstwa dzieci i młodzieży poniżej 18 roku życia zwiększył się z niecałych 5% w 2017 r. do 6% w 2018 r.

Wyciągając wnioski dotyczące zróżnicowania zasięgu ubóstwa ze względu na różne charakterystyki gospodarstw domowych należy pamiętać, że w praktyce mamy do czynienia nie z jedną determinantą ubóstwa, ale ze współwystępowaniem wielu czynników jednocześnie. Na przykład zróżnicowanie zasięgu ubóstwa według grup społeczno-ekonomicznych zależy m.in. od aktywności ekonomicznej członków gospodarstwa domowego oraz ich statusu na rynku pracy, co z kolei uzależnione jest chociażby od wieku i poziomu wykształcenia osób tworzących gospodarstwo domowe.

Szczególnie narażone na ubóstwo skrajne w 2018 r. były gospodarstwa utrzymujące się głównie z tzw. niezarobkowych źródeł, w tym przede wszystkim ze świadczeń społecznych innych niż emerytury i renty (stopa ubóstwa na poziomie ok. 14%), gospodarstwa domowe rolników (ok. 11%) i rencistów (ok. 8%).

Ubóstwem skrajnym dotknięte były przede wszystkim gospodarstwa domowe osób mających niski poziom wykształcenia. Stopa ubóstwa wśród gospodarstw, których głowa posiadała wykształcenie

⁵ PUW WPS Ocena stanu i skuteczności pomocy społecznej 2018 r.

⁶ Dane GUS

⁷ GUS Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2018 r.

co najwyżej gimnazjalne była ponad dwukrotnie wyższa niż przeciętnie i wyniosła ok. 12%. Wyższy od przeciętnej był również odsetek ubogich w przypadku gospodarstw osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (ponad 8%).

Do czynników zwiększających zagrożenie ubóstwem należy także zaliczyć obecność osoby niepełnosprawnej w gospodarstwie domowym. Stopa ubóstwa skrajnego w gospodarstwach domowych z co najmniej jedną osobą niepełnosprawną wyniosła ok. 8%, w tym z przynajmniej 1 dzieckiem do lat 16 posiadającym orzeczenie o niepełnosprawności – ok. 6%.

Wyższą od średniej dla Polski stopą ubóstwa skrajnego charakteryzowały się gospodarstwa z dziećmi. Stopa ubóstwa wśród gospodarstw domowych z co najmniej jednym dzieckiem poniżej 18 roku życia wyniosła ponad 6%. W najgorszej sytuacji były gospodarstwa domowe z co najmniej trójką dzieci (ok. 10% osób ubogich). W 2018 r. stopa ubóstwa skrajnego wśród dzieci do lat 18 wyniosła 6%. Wydatkami niższymi od granicy ubóstwa skrajnego częściej od mieszkańców miast odznaczali się mieszkańcy wsi, gdzie stopa ubóstwa skrajnego osiągnęła w 2018 r. poziom ponad 9% (dla porównania w miastach, w zależności od wielkości – od ok. 1% do ok. 5%).

Pojawiający się, jako tendencja, spadek ogólnej liczby świadczeniobiorców, ma swoje przełożenie na liczbę osób objętych różnymi formami pomocy. Zgodnie z tym trendem (utrzymującym się od dłuższego czasu) w przypadku wielu znaczących (np. zasiłki) form wsparcia zmniejszyła się liczba osób pobierających poszczególne świadczenia. Jedynie w przypadku osób objętych usługami (opiekuńczymi, specjalistycznymi) zarysowała się niewielka, ale stała tendencja wzrostowa – co jest zjawiskiem pozytywnym, szczególnie w sytuacji zwiększającej się z każdym rokiem populacji osób starszych i niepełnosprawnych.

Udział gospodarstw domowych objętych pomocą społeczną w 2018 roku w ogólnej liczbie gospodarstw województwa wyniósł 7,0%. W dwóch poprzednich latach wielkości te kształtowały się odpowiednio na poziomie 7,6% (2017 r.) i 8,1% (2016 r.) – co wskazuje na spadkowy trend tego wskaźnika w naszym województwie. Wartości tego istotnego, z punktu widzenia polityki społecznej, parametru w poszczególnych powiatach ukazuje poniższa tabela.

W gminie miejskiej Rumia wsparciem wynikającym z ustawy o pomocy społecznej, objęto w 2019 roku 867 rodzin składających się z 1 681 osób, co stanowi 3,42 % ogółu mieszkańców miasta. Jest to mniej niż w roku 2018 o 0,58 %. W stosunku do roku 2017 nastąpił spadek o 1,4 %.

Tabela 2. Ogólna liczba rodzin objętych wsparciem wg rodzaju udzielonej pomocy w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Ogólna liczba rodzin objętych pomocą społeczną	1114	1027	867
Liczba rodzin objęta pomocą finansową	803	728	738
Liczba rodzin objętych pracą socjalną	1022	878	709
w tym wyłącznie pracą socjalną	141	126	129

Zródło: dane MOPS Rumia, sprawozdanie MPiPS

Na przestrzeni ostatnich lat widoczny jest spadek liczby rodzin objętych pomocą społeczną.

Tabela 3. Liczba rodzin objętych świadczeniami pomocy społecznej oraz pracą socjalną

Wyszczególnienie	Liczba osób, którym przyznano decyzją	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach

	świadczenie		
Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i zadań własnych bez względu na rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania, w tym:	966	738	1376
świadczenia pieniężne	573	558	1010
świadczenia niepieniężne	505	370	829
Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych bez względu na rodzaj, formę, liczbę	62	59	133
Świadczenia przyznane w ramach zadań własnych bez względu na ich rodzaj, formę, liczbę	920	697	1274
Pomoc udzielana w postaci pracy socjalnej ogółem	x	709	1389
W tym wyłączonej pracy socjalnej	x	129	305

Wnioski:

- spadek liczby rodzin objętych pomocą społeczną w stosunku do roku poprzedniego o 160 rodzin – 16 %
- wzrost o 10 liczby rodzin korzystających z pomocy finansowej – wzrost o 1,3 %
- spadek liczby rodzin objętych pracą socjalną o 169 – 19 %
- wzrost liczby rodzin objętych wyłączną pracą socjalną o 3 – 2,3 %

Wykres 1. Rodziny w strukturze MOPS

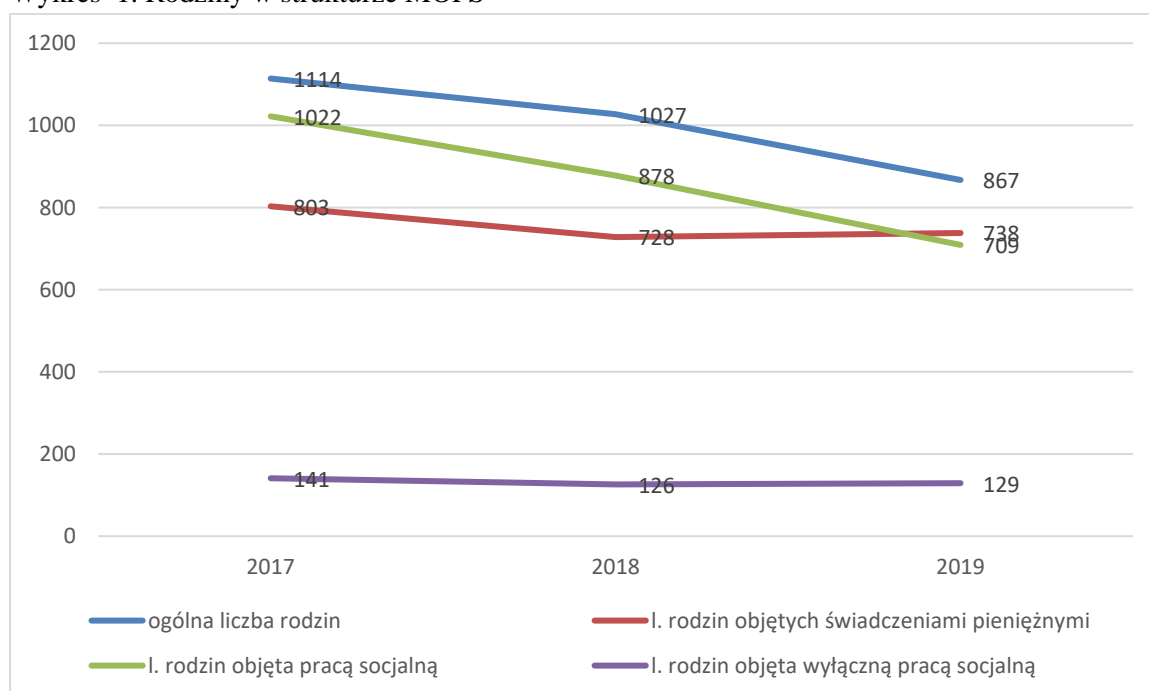

Tabela 4. Struktura rodzin objętych pomocą społeczną

Wyszczególnienie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
rodziny ogółem	867	1681
o liczbie osób w rodzinie 1	534	534
2	122	244
3	78	234
4	65	260
5	33	165
6 i więcej	35	244
rodziny z dziećmi ogółem	223	884
o liczbie dzieci 1	77	210
2	78	283
3	36	171
4	16	93
5	11	78
6	2	16
7 i więcej	3	33
rodziny niepełne ogółem	83	276
o liczbie dzieci 1	31	71
2	31	99
3	12	49
4 i więcej	9	56
rodziny emerytów i rencistów ogółem	165	236
o liczbie osób 1	112	112
2	41	82
3	8	24
4 i więcej	4	18

Wśród rodzin objętych pomocą społeczną najwięcej było gospodarstw jednoosobowych. Stanowiły one ponad 62 % tej populacji. Kolejne dwa miejsca zajęły gospodarstwa dwu (14 %) i trzy (9 %) osobowe.

Rodziny mające w swojej strukturze dzieci stanowiły tu 26 %. W tej grupie najliczniejsze były rodziny z jednym lub dwojgiem dzieci. Rodzin wielodzietnych tj. o liczbie dzieci 3 i więcej było w 2019 roku 68. W porównaniu do roku 2018 liczba rodzin wielodzietnych spadła o 10. W strukturze rodzin dzietnych aż 83 z nich miało niepełną strukturę (37,29%), 165 rodzin korzystających ze wsparcia (19,03%) stanowiły rodziny emerytów i rencistów z czego aż 112 z nich stanowiły gospodarstwa jednoosobowe.

Powody udzielania pomocy społecznej przedstawia kolejna tabela.

Tabela 5. Powody przyznania pomocy w latach 2017 – 2019

Powód trudnej sytuacji	Liczba rodzin			Liczba osób w tych rodzinach			
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	
Ubóstwo	672	603	497	1210	1100	859	
Sieroctwo	1	2	1	4	5	1	
Bezdomność	100	83	73	104	87	77	
Potrzeba ochrony macierzyństwa	74	82	75	362	402	374	
Bezrobocie	187	150	105	508	405	258	
Niepelnosprawność	634	617	518	1075	1039	875	
Długotrwała lub ciężka choroba	388	301	258	521	507	464	
Bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	147	116	74	565	438	290	
W tym:	Rodziny niepełne	102	81	49	328	266	165
	Rodziny wielodzietne	48	36	18	273	204	111
Przemoc w rodzinie	21	17	13	63	49	37	
Alkoholizm	136	117	106	175	143	122	
Narkomania	7	5	5	7	5	5	
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	19	15	10	26	18	14	
Zdarzenie losowe	7	7	4	21	15	13	
Sytuacja kryzysowa	2	4	3	4	11	9	

Niepelnosprawność, jako powód trudnej sytuacji życiowej, od dwóch lat jest główną przyczyną zgłaszania się po pomoc. Dysfunkcja ta dotyczyła 518 rodzin, czyli 59,75 % ogółu środowisk korzystających z pomocy. Kolejnym powodem przyznania pomocy było ubóstwo, które dotyczyło 497 rodzin, co stanowi 57,32 % ogółu korzystających. Następny powód to **długotrwała lub ciężka choroba**, która dotyczyła 258 rodzin, co stanowi 29,76 % korzystających rodzin.

Kolejne miejsca zajmują: alkoholizm 12,23% (106 środowisk), bezrobocie 12,11% (105 środowisk), potrzeba ochrony macierzyństwa 8,65% (75 środowisk), bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego 8,53% (74 środowiska) i bezdomność 8,41% (73 środowiska).

Przedstawione dane wskazują, że od roku 2015 systematycznie spada liczba rodzin dotkniętych problemem bezrobocia. W roku 2019 z tego powodu udzielono pomocy 105 rodzinom (o 45 mniej niż w roku 2018).

Na uwagę zasługuje również spadek, aż o 10 w stosunku do roku 2018, środowisk dotkniętych bezdomnością. Prawie o taką samą liczbę (11) spadła liczba środowisk, które wsparto z powodu choroby alkoholowej. Wśród powodów udzielenia pomocy widoczny jest również znaczny spadek (o 42 środowiska) w stosunku do 2018 roku, bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego.

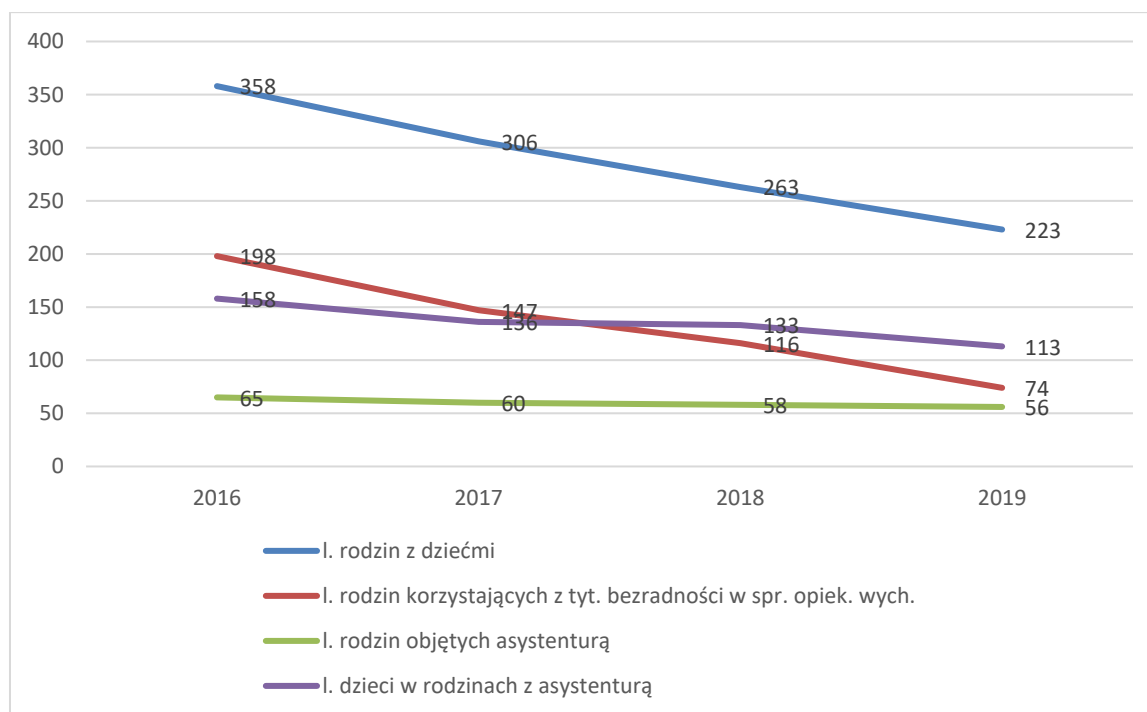
Chociaż, jak wyżej wskazano od kilku lat spada liczba osób korzystających z pomocy społecznej to niezmiennie, niepełnosprawność i ubóstwo stanowią główne powody udzielania pomocy.

Z punktu widzenia wsparcia rodziny bardzo istotna jest liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

W 2018 roku w województwie pomorskim, 2 355 rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, korzystało ze wsparcia 242 asystentów rodzin.

Jak wynika z analizy danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych skorzystały w 2019 roku 74 rodziny, w tym 49 rodzin niepełnych oraz 18 rodzin wielodzietnych. Liczba rodzin korzystających z ww. powodu znacznie spadła. W stosunku do roku 2018 nastąpił spadek o 36 %, w stosunku do roku 2017 o 50 %.

Wykres 2. Rodziny z dziećmi objęte wsparciem ośrodka

Praca z rodziną realizowana jest poprzez:

- wsparcie asystentów rodziny,
- konsultacje i poradnictwo specjalistyczne,

- terapię i mediacje,
- usługi dla rodzin z dziećmi,
- pomoc prawną, szczególnie w zakresie prawa rodzinnego,
- organizowania spotkań dla rodzin, mających na celu wymianę ich doświadczeń oraz zapobieganie izolacji, zwanych „grupami wsparcia” lub „grupami samopomocowymi”.

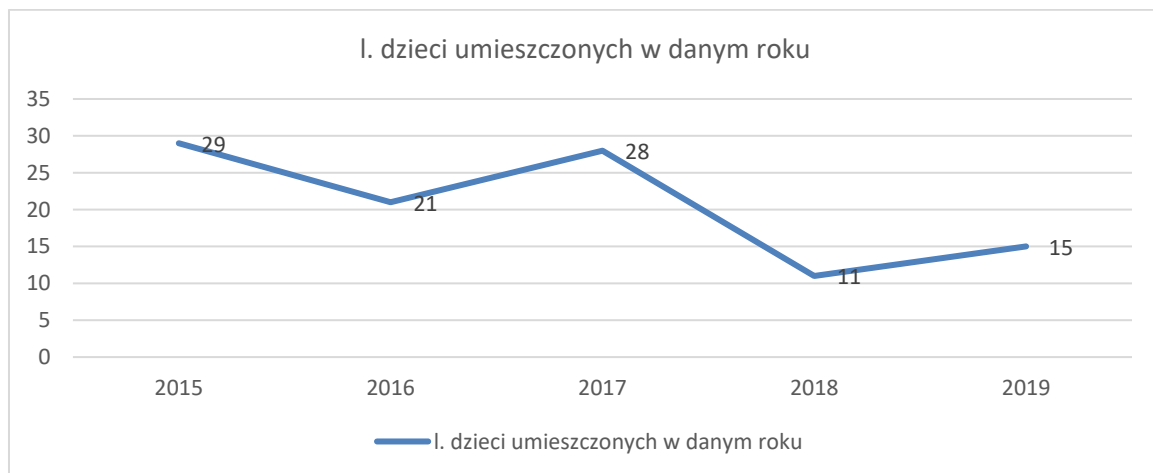
W 2019 roku wsparciem asystenta rodziny objęto **56 rodzin**, w których wychowywało się **113 dzieci**.

Główne dysfunkcje w tych rodzinach to:

- obniżone kompetencje opiekuńczo – wychowawcze,
- bezradność „życiowa”,
- bierna postawa życiowa,
- dziedziczenie patologicznego stylu życia,
- niepełnosprawność,
- choroba alkoholowa,
- ubóstwo,
- bezrobocie trwałe.

W sytuacjach zagrażających zdrowiu i życiu dziecka wydawane są postanowienia Sądu o umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej. W roku 2019 Sąd wydał takie postanowienia dla 15 dzieci z rodzin niewydolnych opiekuńczo i wychowawczo.

Wykres 3.

Powody umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej wskazuje poniższa tabela.

Tabela 6. Powody umieszczenia w pieczy na podstawie postanowienia Sądu

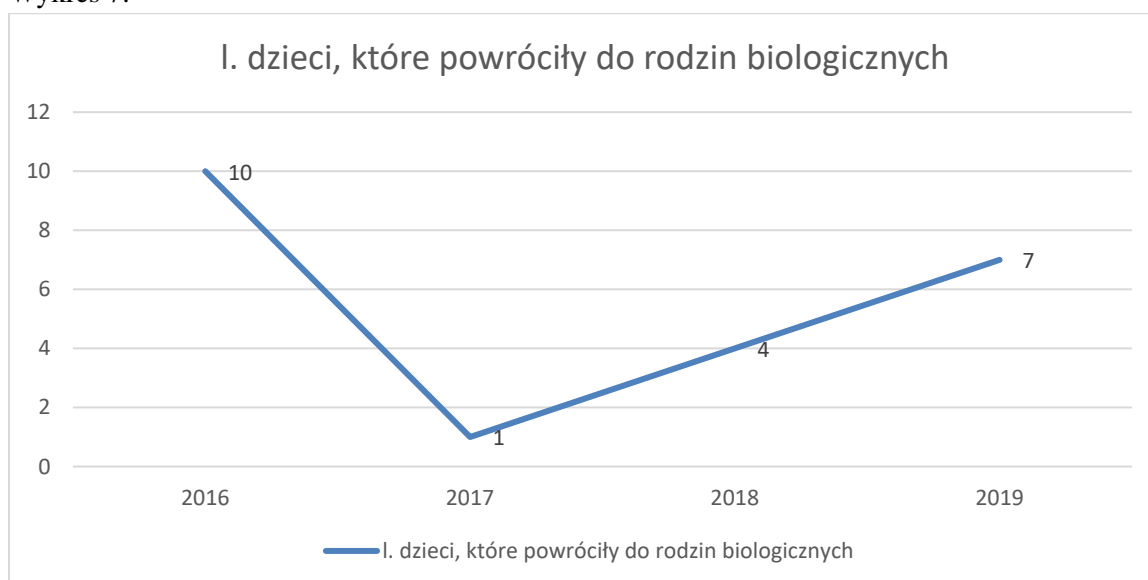
Powód	2016	2017	2018	2019
Alkohol i Narkotyki.	12	13	4	2
Niewydolność wychowawcza; zaniedbania	5	8	4	2
Porzucenie.	1	0	0	0
Przemoc względem dzieci	0	2	0	0
Śmierć rodzica	0	0	0	1

Dziecko urodzone w pieczy zastępczej	0	0	0	0
Rodzic sam się zrzekł władzy rodzicielskiej.	3	3	0	0
Z wniosku kuratora	0	2	0	10
Rodzic w więzieniu	0	0	1	0
Podejrzenie choroby psychicznej u rodziców, ograniczenie wolności dzieci poprzez przetrzymywanie dzieci w domu.	0	0	2	0
Razem	21	28	11	15

Źródło: Dane MOPS do sprawozdań MPiPS

Liczba dzieci powracających do rodzin biologicznych kształtowała się następująco.

Wykres 7.

Powrót dzieci do rodziny biologicznej uzależniony jest od wielu czynników. Największa praca do wykonania spoczywa na rodzicach.

5. Rekomendacje do wytyczenia celów i określenia działań

Działania skierowane do dzieci i rodzin powinny systematycznie poprawić ich sytuację przede wszystkim w samej rodzinie, w społeczności lokalnej, szkolnej. Ich sytuacja powinna być stale monitorowana do czego zobowiązuje nas ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Analizowany obszar – dziecko i rodzina

1. Wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami działającymi na rzecz rodziny.
2. Stały monitoring sytuacji rumskich rodzin.
3. Promowanie wychowawczej funkcji rodziny oraz wspólnego spędzania czasu wolnego przez dzieci i rodziców.

4. Wzmacnianie i rozwój środowiskowych form wsparcia rodzin w tym: rozwój placówek wsparcia dziennego, klubów, domów sąsiedzkich.
5. Rozwój spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych przeznaczonych zarówno do dzieci i młodzieży jak i całych rodzin.
6. Rozwój i promocja rodzinnej pieczy zastępczej, zwłaszcza w zakresie pozyskiwania kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej.
7. Intensyfikacja działań w pracy z rodzinami, w tym z rodziną, której dziecko przebywa w pieczy zastępczej, w celu powrotu dziecka do rodziny biologicznej.
8. Monitoring i wzmacnianie działań profilaktycznych i prewencyjnych w zakresie przeciwdziałania zjawisku przemocy w rodzinie.
9. Doskonalenie i podnoszenie kompetencji zawodowych kadr systemu wsparcia rodziny.
10. Wspomaganie procesu usamodzielniania wychowanków pieczy zastępczej, w szczególności w zakresie rozwoju usług towarzyszących procesowi usamodzielniania.

Mocne strony

1. Potencjał jednostek pomocy społecznej i instytucji współdziałających w zakresie pomocy osobom i rodzinom zagrożonych wykluczeniem społecznym.
2. Pozyskiwanie środków finansowych ze źródeł zewnętrznych.
3. Interdyscyplinarność działań.
4. Dobra sieć placówek oświatowych różnego rodzaju.
5. Dobra infrastruktura rekreacyjno – sportowa.
6. Wystarczająca ilość imprez.
7. Podtrzymywana tradycja lokalna.
8. Dobra infrastruktura kulturalna.
9. Wspieranie przez samorząd organizacji pozarządowych i nieformalnych grup działających dla dzieci i młodzieży.
10. Dobrze wykwalifikowana kadra pedagogiczna.
11. Dobra koordynacja działań podmiotów pracujących na rzecz dzieci i młodzieży.

Słabe strony

1. Niewystarczająca oferta asystentury rodzinnej.
2. Niedostateczna ilość środków finansowych.
3. Niedostateczna liczba specjalistów pracujących z rodziną.
4. Zbyt mało instytucji samopomocowych i ośrodków wsparcia dziennego.
5. Ograniczona możliwość wpływu na rodziny biologiczne, którym odebrano dzieci.
6. Brak możliwości odizolowania osoby agresywnej od pozostałych członków rodziny.
7. Ograniczone możliwości nabywania nowych mieszkań przez młode rodziny, wysoki koszt mieszkań i czynszów.
8. Niewystarczająca liczba mieszkań komunalnych.

Szanse:

1. budowanie zintegrowanego systemu wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
2. stworzenie i realizacja gminnego programu wspierania rodziny na kolejne lata,
3. wzrost świadomości społecznej,

4. coraz większa aktywność społeczeństwa w podejmowaniu działalności gospodarczej i samozatrudnienia,
5. budowanie lokalnych systemów wsparcia dla dzieci opuszczających różne formy pieczy zastępczej,
6. prowadzenie procedury „Niebieskiej Karty”,
7. możliwość pozyskiwania środków z UE na zadania pomocy społecznej,
8. zainteresowanie zjawiskiem przemocy w rodzinie lokalnej telewizji, prasy, radia,
9. akceptacja społeczeństwa dla działań na rzecz przeciwdziałania przemocy.

Zagrożenia :

1. ukrywanie zjawiska przemocy domowej i rówieśniczej,
2. zagrożenie bezdomnością osób i rodzin o niskich dochodach,
3. wysokie koszty zatrudniania pracowników,
4. system prawny pomocy społecznej sprzyjający kształtowaniu pasywnych postaw wobec poszukiwania pracy,
5. rozwój szarej strefy zatrudnienia,
6. przewidywany wzrost świadczeniobiorców pomocy społecznej (brak czasu na indywidualną pracę z rodziną, na kompleksowe podejście do rodziny),
7. potencjalny wzrost klientów korzystających ze świadczeń z powodu bezdomności, uzależnień,
8. brak gwarancji bezpieczeństwa dla osób doświadczających przemocy,
9. częste zmiany uregulowań prawnych dotyczących pomocy rodzinie,
10. niewystarczająca oferta wspólnych szkoleń dla pracowników pomocy społecznej, policji, kuratorów, oświaty, organizacji pozarządowych.

Rekomendacje

Kierunki działania

Problemy społeczne jakie dotyczą rodziny w gminie Rumia zostały zdiagnozowane przez zespół powołany ds. opracowania strategii oraz na podstawie sprawozdawczości z realizacji zadań gminy, zgromadzonych danych statystycznych i sprawozdawczych, analizy mocnych i słabych stron oraz dyskusji i spotkań tematycznych na ww. temat.

Podsumowując zebrane dane wyłoniono najważniejsze obszary zjawisk, które wymagają podjęcia działań. Wśród nich znajduje się obszar wspierania rodziny zwłaszcza dotkniętej bezradnością w sprawach opiekuńczo – wychowawczych.

Przyczynami problemów są:

- uzależnienia w rodzinie,
- zbyt niskie dochody,
- niechęć do pracy,
- niezaradność życiowa,
- zagrożenia ze środowiska,
- konflikty rodzinne,
- przemoc w rodzinie,
- dysfunkcja rodziny.

Za najskuteczniejszą walkę z problemami uznano:

- zwiększenie bezpieczeństwa finansowego rodzin (stałe dochody, wsparcie finansowe),
- zwiększenie bezpieczeństwa socjalnego (wzrost liczby mieszkań komunalnych i socjalnych),

- profilaktyka (uzależnień, zdrowia),
- wspieranie rodziny na wczesnym etapie występowania trudności (pomoc asystenta rodziny, wsparcie specjalistów, praca interdyscyplinarna),
- przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

Dotychczasowe działania dotyczące polityki rozwoju w sferze społecznej zbyt mocno akcentowały aspekt ekonomiczny (zwłaszcza związany z rynkiem pracy).

Zbyt małą wagę przywiązywano do uwarunkowań wynikających z zagrożeń funkcjonowania rodziny, uzależnień i innych obszarów społecznego wykluczenia.

Wskazane jest przy planowaniu działań strategicznych kładzenie większego akcentu na działania związane ze sferą społeczną, zwłaszcza w zakresie zagrożeń związanych z prawidłowym funkcjonowaniem rodzin.

Konieczna jest kontynuacja działań zmierzających do profesjonalizacji kadr pomocy społecznej, w oparciu o system szkoleń i doradztwa specjalistycznego. Jego działanie przekłada się bezpośrednio na zwiększenie efektywności i jakości pracy pracowników oraz na jakość otrzymywanej pomocy przez rodziny.

Z uwagi na specyfikę pracy oraz złożoność i skalę problemów rodzin klientów pomocy społecznej, wskazane jest umożliwianie jednostkom pomocy społecznej pozyskiwanie optymalnego poziomu zatrudniania pracowników - zwłaszcza pracowników socjalnych i asystentów rodzin w zależności od występujących potrzeb. Dopiero dostosowane do możliwości, obciążenie pracą gwarantuje kompleksowość działań na rzecz klientów.

Kolejnym elementem będącym uzupełnieniem i alternatywą dla działań zinstytucjonalizowanego systemu wsparcia jest rozwój wolontariatu oraz partnerstw lokalnych na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznego. Dbanie o rozwój tego typu inicjatyw i zachęcanie do ich powstawania wpłynie pozytywnie na kształtowanie się postaw obywatelskich i zwiększy rolę środowiska lokalnego w proces wspierania jego potrzebujących członków.

6. Cele Gminnego Programu Wspierania Rodziny

Celem głównym Programu jest zapewnienie dzieciom bezpiecznych i godnych warunków do życia w rodzinie oraz przywrócenie rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych zdolności do prawidłowego ich wypełniania.

Program służy realizacji miejskiej polityki rodzinnej w sytuacji kumulacji problemów i stanowi element profilaktyki dla rodzin zagrożonych marginalizacją.

6.1 Cele szczegółowe

Aby móc w pełni zrealizować cel główny programu, określone zostały cele szczegółowe, a poprzez podejmowanie działań w ramach każdego z nich możliwe jest pełne wsparcie rodzin potrzebujących pomocy.

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy ustalono następujące cele szczegółowe wraz z zadaniami:

- 1. Uzyskanie diagnozy sytuacji rodzin zamieszkujących Gminę Miejską Rumia poprzez:**
 - 1.1 Monitorowanie sytuacji rumskich rodzin w ramach pracy socjalnej,
 - 1.2 Sporządzenie oceny zasobów pomocy społecznej,
 - 1.3 Diagnoza przyczyn pozostawiania rodzin w trudnej sytuacji poprzez sporządzanie rodzinnych wywiadów środowiskowych,
 - 1.4 Realizacja pracy socjalnej,
 - 1.5 Analiza sprawozdawczości.

2. Wzmocnienie potencjału rozwojowego rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych, poprzez:

- 2.1 Przeciwdziałanie marginalizacji i degradacji społecznej rodziny,
- 2.2 Wspieranie rodzin w samodzielnym wypełnianiu podstawowych funkcji,
- 2.3 Zapobieganie niedostosowaniu społecznemu dzieci i młodzieży,
- 2.4 Monitorowanie problemów rodzin objętych pomocą.

3. Rozwój systemu wspierania rodziny i dziecka, poprzez:

- 3.1 Zapewnienie rodzinom wsparcia poprzez rozwój asystentury rodzinnej,
- 3.2 Zapewnienie rodzinom wsparcia poprzez rozwój poradnictwa rodzinnego,
- 3.3 Zapewnienie rodzinom wsparcia poprzez rodziny wspierające,

4. Podnoszenie jakości i efektywności usług świadczonych na rzecz wspierania rodziny, poprzez:

- 4.1 Budowanie zintegrowanego systemu wspierania rodziny,
- 4.2 Opracowanie standardów świadczonych usług,
- 4.3 Wprowadzenie nowych metod pracy z rodziną,
- 4.4 Opracowanie nowych narzędzi do pracy z rodziną,
- 4.5 Wspieranie aktywności lokalnej,
- 4.6 Wypracowanie zasad działania rumskich podmiotów funkcjonujących na rzecz dziecka i rodziny,

Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2021 - 2023 zakłada:

- 1. Wzrost jakości świadczonych usług na rzecz rodziny.
- 2. Zwiększenie dostępności usług w miejscu zamieszkania.
- 3. Wzrost kompetencji służb wspierających rodzinę.
- 4. Rozwój nowych form wsparcia:
 - mediacje,
 - grupy wsparcia,
 - szkoła dla rodziców,
 - klub rodziny,
 - asystent osoby niepełnosprawnej,
 - opieka wytchnieniowa dla opiekunów.
- 5. Zmniejszenie liczby dzieci kierowanych do pieczy.
- 6. Wzrost liczby rodzin, które odzyskują pełnię władzy rodzicielskiej.

Działania służące realizacji celów szczegółowych wraz z wymaganymi wskaźnikami osiągnięcia celów zamieszczone zostały w poniższej tabeli.

Cel główny:
Zapewnienie dzieciom bezpiecznych i godnych warunków do życia w rodzinie oraz przywrócenie rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych zdolności do prawidłowego ich wypełniania

Cel szczegółowy 1:
Uzyskanie diagnozy sytuacji rodzin zamieszkujących Gminę Miejską Rumia

Zadania	Kierunki działań	Realizator/partnerzy	Wskaźniki
Monitorowanie sytuacji rumskich rodzin	Sporządzenie oceny zasobów pomocy społecznej	MOPS	Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z podziałem na powody przyznania pomocy
	Realizacja pracy socjalnej	MOPS	Liczba rodzin objętych pracą socjalną
	Analiza sprawozdawczości	MOPS	Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej i ich struktura

Cel szczegółowy 2:
Wzmocnienie potencjału rozwojowego rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu przez funkcji opiekuńczo - wychowawczych

Przeciwdziałanie marginalizacji i degradacji społecznej rodziny	Zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych dziecka i rodziny <ol style="list-style-type: none"> 1. Aktywizacja rodzin z problemem długotrwałego bezrobocia 2. Pomoc w dostępie do przedszkoli, żłobków. Współfinansowanie pobytu 	MOPS, PUP, PCPR, Oświata, UM	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba osób skierowanych do CIS/KIS/PUP 2. Liczba wypłaconych świadczeń na ten cel 3. Liczba osób korzystających z dożywiania w szkołach
---	---	------------------------------	---

	<ol style="list-style-type: none"> 3. Zapewnienie dzieciom i młodzieży posiłków w szkole 4. Pomoc w zaopatrzeniu dzieci i młodzieży w wyprawki szkolne 5. Udzielanie dzieciom i młodzieży stypendiów szkolnych 6. Współfinansowanie wycieczek dzieci i młodzieży 		<ol style="list-style-type: none"> 4. Liczba zasiłków wypłaconych z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego. 5. Liczba udzielonych stypendiów szkolnych 6. Liczba dzieci uczestniczących w zorganizowanym wycieczku
Wspieranie rodzin w samodzielnym wypełnianiu podstawowych funkcji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Organizowanie konsultacji, poradnictwa specjalistycznego 2. Organizowanie grup wsparcia dla rodziców 3. Podejmowanie działań zapobiegawczych, interwencyjnych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodziny 4. Organizacja dziennych form opieki nad dziećmi 5. Wspieranie rodziny przez asystenta rodziny 	MOPS, PCPR, Poradnia Pedagogiczno - Psychologiczna	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ilość osób korzystających z konsultacji, poradnictwa i mediacji Liczba i rodzaj udzielonych porad 2. Liczba grup wsparcia Liczba uczestników grup wsparcia 3. Liczba założonych NK Liczba interwencji w środowisku 4. Wzrost liczby placówek wsparcia dziennego. 5. Wzrost liczby rodzin odzyskujących władzę rodzicielską
Zapobieganie niedostosowaniu społecznemu dzieci i młodzieży	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opracowanie i wdrożenie standardów pracy z rodziną wieloprotblemową 2. Prowadzenie zajęć terapeutycznych i socjoterapeutycznych 3. Utworzenie mieszkania chronionego dla usamodzielnianej młodzieży 	MOPS, PCPR, PPP	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba wdrożonych standardów 2. liczba dzieci i młodzieży uczestniczącej w zajęciach 3. powstanie jednego mieszkania chronionego
<p>Cel szczegółowy 3: Rozwój systemu wspierania dziecka i rodziny</p>			
Zapewnienie rodzinom wsparcia i opieki poprzez rozwój asystentury rodzinnej	Zatrudnienie w zależności od potrzeb asystentów rodziny	MOPS	Liczba zatrudnionych asystentów Liczba rodzin objętych wsparciem

Zapewnienie rodzinom wsparcia i opieki poprzez rozwój poradnictwa	Rozbudowa sieci poradnictwa rodzinnego: - terapia uzależnień - mediacje rodzinne - socjoterapia - szkoła dla rodziców	MOPS, terapeuci, kuratorzy, pedagodzy, psycholodzy, organizacje pozarządowe	Liczba rodzin korzystających ze wsparcia
Zapewnienie rodzinom wsparcia poprzez rodziny wspierające	Organizacja kampanii informacyjnej nt. rodzin wspierających i ich roli	MOPS	Liczba rodzin wspierających
Promowanie rodziny jako wartości społecznej	1. Promowanie i wspieranie organizacji różnych form spędzania czasu wolnego dzieci i młodzieży i ich rodzin 2. Kampanie promocyjne na rzecz umacniania wartości rodzin	MOPS, UM, PPP, organizacje pozarządowe, parafie	1. Wzrost ilości inicjatyw na rzecz rodziny 2. Ilość informacji w prasie, mediach, mediach społecznościowych
Cel szczegółowy 4: Podnoszenie jakości i efektywności usług na rzecz wspierania rodziny			
Budowanie zintegrowanego systemu wspierania rodziny	1. Organizacja szkoleń, narad, konferencji, spotkań informacyjnych służących doskonaleniu systemu współpracy 2. Podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników 3. Monitorowanie skuteczności podejmowanych działań na rzecz rodziny przeżywającej trudności opiekuńczo - wychowawcze	MOPS, PCPR, Kuratorzy, UM, CIS, PPP, GKRPA, ZI, Policja, Straż Miejska	1. Liczba narad, konferencji, liczba spotkań instytucji 2. Liczba osób skierowanych na szkolenia/liczba szkoleń 3. Liczba wydanych przez sądy rodzinne postanowień o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej 4. Liczba rodzin objętych nadzorem kuratora 5. Liczba nieletnich objętych nadzorem kuratora 6. Liczba dzieci powracających z pieczy zastępczej do rodziny biologicznej
Zastosowanie standardów świadczonych usług	Wprowadzenie opracowanych standardów	MOPS	Liczba rodzin objętych pracą opartą na standardach

Nowe metody pracy z rodziną	Wprowadzenie do pracy z rodziną: - socjoterapii, - mediacji rodzinnej, - opieki wychowawczej, - asystentury osoby niepełnosprawnej, - usług specjalistycznych - wsparcie w dziennej opiece osób zależnych poprzez utworzenie środowiskowego domu samopomocy	MOPS	Liczba rodzin objętych poszczególnymi metodami pracy Powstanie jeden środowiskowy dom samopomocy
Zastosowanie nowych narzędzi pracy z rodziną	Wprowadzenie: - pogłębionej diagnozy rodziny, - samooceny rodzica, - wywiadów spersonalizowanych,	MOPS	Liczba wprowadzonych narzędzi Liczba rodzin objętych nowymi narzędziami pracy socjalnej
Wspieranie aktywności lokalnej	Prowadzenie KIS, Prowadzenie Klubu Malucha Prowadzenie Młodzieżowego Klubu Zagórzak Prowadzenie Klubu Rodziny Zagórze	MOPS, UM	Liczba osób uczestniczących w poszczególnych formach

1. Finansowanie Programu

Finansowanie 3 -letniego Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2021 – 2023 odbywać się będzie w ramach środków budżetu Gminy Miejskiej Rumia, dotacji pozyskanych z MRiPS, funduszy z Unii Europejskiej.

2. Monitoring i ewaluacja Programu

Monitoring działań wskazanych w programie będzie prowadzony na bieżąco. Monitorowaniu podlegają wszystkie zadania zawarte w niniejszym programie i przy udziale interesariuszy programu. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rumi sporządza sprawozdania rzeczowo – finansowe z zakresu wspierania rodziny i organizacji pieczy zastępczej oraz przekazuje je wojewodzie w wersji elektronicznej, z zastosowaniem odpowiedniego systemu teleinformatycznego.

Monitoring programu odbywa się poprzez:

1. Coroczne raportowanie i ocenę zgodności faktycznego postępu z założeniami i celami programu.
2. Ocenę nowych wyzwań i zagrożeń.
3. Uaktualnianie programu w odpowiedzi na potrzeby społeczne.

Ewaluacja ma dostarczyć informacji, czy cele programu są właściwie realizowane, jaka jest trafność przyjętych sposobów realizacji, jaka skuteczność i efektywność Programu oraz wskazać potrzebne zmiany na przyszłość. Program ma charakter otwarty. Zmieniające się uwarunkowania prawne i organizacyjne mogą wpłynąć na konieczność jego uzupełnienia.

Ewaluacji podlegają:

1. Standard i dostępność usług.
2. Stopień i realizacja celów.

Uzasadnienie

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tj. Dz. U. z 2020 poz. 821) nakłada na gminy obowiązek opracowania i realizacji 3 – letnich gminnych programów wspierania rodziny, które są dokumentem o charakterze operacyjno-wdrożeniowym dla zapisów Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Miejskiej Rumia. Program kierunkowe prowadzone i planowane działania w ramach tego obszaru jednocześnie uspołniając je z celami polityki regionalnej oraz strategicznymi działaniami zawartymi w wyżej wymienionej Strategii. Zgodnie z art. 176 pkt 1 ww. ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny należy do zadań własnych gminy.

Rada gminy, biorąc pod uwagę potrzeby z zakresu wspierania rodziny uchwala gminne programy wspierania rodziny (art. 179 ust. 2 ww. ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej).

Obowiązujący w tym zakresie dokument - Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2018 – 2020 przyjęty uchwałą Nr XLVI/608/2018 Rady Miejskiej Rumia z dnia 26 kwietnia 2018 roku utracił swoją moc z upływem 31 grudnia 2020 r.

Celem głównym Gminnego Programu Wspierania Rodziny w Gminie Miejskiej Rumia na lata 2021-2023 (zwany dalej Programem) jest zapewnienie dzieciom bezpiecznych i godnych warunków do życia w rodzinie oraz przywrócenie rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych zdolności do prawidłowego ich wypełniania.

Program służy realizacji miejskiej polityki rodzinnej w sytuacji kumulacji problemów i stanowi element profilaktyki dla rodzin zagrożonych marginalizacją.

Finansowanie 3-letniego Programu odbywać się będzie w ramach środków budżetu Gminy Miejskiej Rumia, dotacji pozyskanych z Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, funduszy z Unii Europejskiej.

Wobec powyższego program na lata 2021-2023 jest kontynuacją działań podjętych w ramach realizacji programu na lata 2018-2020.

Mając na uwadze powyższe, podjęcie niniejszej uchwały jest w pełni uzasadnione.

Projekt uchwały przedkłada Burmistrz Miasta.